

De rebus adiaphorisis.

Vg
4609

XVII, 547^m

(Kat. S. 27^b)
(Acc. J. 1882.: 3414)

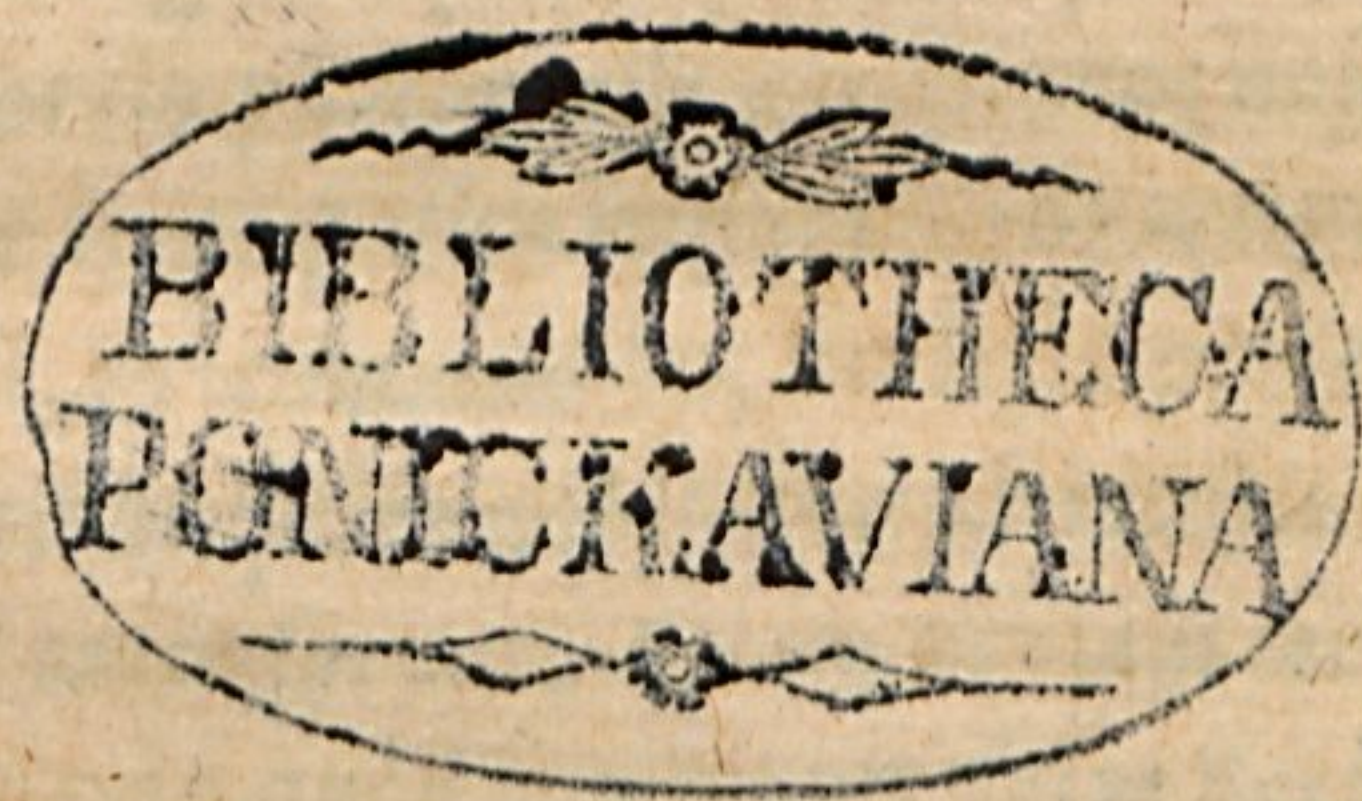

16

DE REBVS
ADIAPHORISEPI
STOLA CONCIONATO-
rum Hamburgensium ad D. Phi-
lippum Melanthonem, &
responsio eius-
dem.

Psal. XXVI.

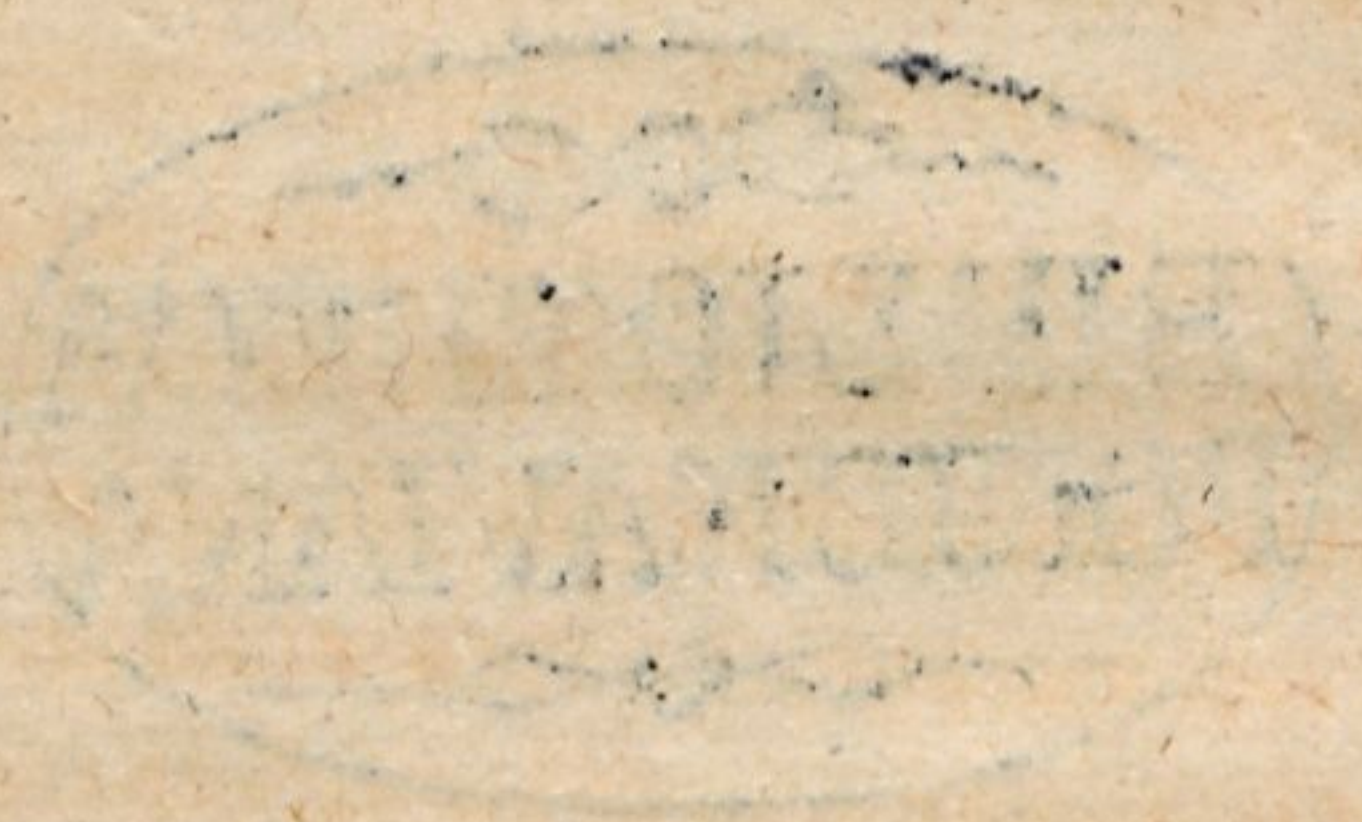
Non confideo hominibus uanis,
nec cum dolosis conuersor.

3414

577^m

DAUERHAFT
ADIA 9 HOR 18 BP 1
STOLA CONCIONATO
tom Lampbergshaus ad. D. P. H.
Hypum Melanchthonis &
Königsberg
dem

fol. XXVI.

Non confidite hominibus
nec cum dolosis conuersis

S. ET G. IN IESV CHRI-
sto Domino nostro.

Veremur ne modestia & uerecundia in uobis desiderari possit, Reuerendi Præceptores, quod his temporibus infœlicissimis, laboribus & molestijs plenis, plus laborum & molestiarum uobis imponimus, animosq; uestros iam dudum mœroribus & periculis undiq; oppugnatos & grauatos magis oneramus, quos iustius consolari & erigere oportebat: Confidimus tamen uos in meliorem partem esse accepturos nostram audaciam & hanc potius imputaturos temporibus turbulentis, & communibus Ecclesiæ periculis ac calamitatibus, quàm nobis, quæ ab inuitis hanc scriptionem extorserunt. Etiam ueniam merebitur nostra audacia, quòd communis salus Ecclesiæ in his, quæ scribimus ac petimus uestrum, clarum, explicatum & certum iudicium requirat, quod sequatur in controuersia illa, quæ agitari cœpta est de Adiaphoris, sub quorum specie hodie passim multæ mutationes in Ecclesias optimè constitutas inuehūt, ut labefactetur & euertatur optimus puræ nostræ Religionis status, ut astuti & uasri quidã homines potentiorum fauores & sua cōmoda captantes eò facilius Papatū astutè & tectè reuechant paulatim
A 2 suis

suis dolis, hoc est, commentitijs suis Adiaphoris ue-
stram auctoritatem, consensum & suffragatio-
nem prætexunt suis conatibus, hacq; astutia uehe-
mentissimè percellunt ac labefactant multorum pi-
orum animos, Ecclesias turbant, ad defectionem in-
flectunt, & eruditorum piorumq; uirorum adhor-
tationes ad constantiam, & confessionem Euange-
lij Christi eneruant, planèq; inefficaces & irritas
apud multos reddunt. Eruntq; nocentiores in Ec-
clesia Christi pestes, quam unquam Pseudoaposto-
li ac Pseudoprophetae fuerunt, dabuntq; damnum
grauissimum Ecclesiae, nisi his malis & improbis
conatibus in tempore obuiam itum fuerit à uobis,
qui auctoritate & eruditione præcellitis, quorum
fides & integritas omnibus semper testatissima fu-
it, & qui post D. M. Lutherum sanctissimum ui-
rum sincerum, fidum & constantem puræ doctri-
nae & ueri diuini cultus instauratorem ac propug-
natorem, Ecclesiam docuistis cum uoce, tum scrip-
tis & qui Ecclesias nostras in Saxonia benè consti-
tutas consilio & opera uestra ita instituistis, ut in
his hætenus semper conseruatus sit summus in do-
cendo consensus, & Ecclesiastici ritus ordine, de-
centissimè in tranquillitatem ubiq; sunt obseruati,
Sanctum hoc uestrum depositum in nostris Ecclesijs
huc usq; sanctè custodiuimus, libenterq; in poste-
rum custodiemus adiuuante Christo. Vt autem hoc
melius

melius & foelicius fiat necesse est, ut uestra subsidiaria opera muniatis Ecclesias à uobis in primis exedificatas, & prescriptis Ecclesiasticis constitutionibus à Pontificia & αἰεὶ seruitute & impietate assertas, & uindicatas, & uestram sententiam de Adiaphoris Ecclesijs propronatis, in qua pie mentes possint acquiescere in hac iudiciorum uarietate. Hoc nisi feceritis profecto apud non paucos discindetur consensus, qui in Ecclesijs bene ordinatis haectenus fuit, omnia in singulis implebuntur factionibus & dissidijs, hostium Christi improbitas, hac inclinatione ad hostes nostros ualde augebitur, & corroborabitur. Ideo oramus nos per Dei misericordiam & ueritatem, qua erexit Christi regnum & Sathanae tyrannidem euertit, Ecclesiam perpetuo defendit ac seruat, ut in eatis consilium, ac reperiatis rationes conseruandi Ecclesiarum incolumitatem, constituatisq; certam sententiam de Adiaphoris, quam quisq; salua conscientia sequi possit, sub his pugnis & periculis, Ecclesia passim habet pios, doctos & cordatos uiros, qui hac controuersia bene intellecta animi constantiam adiuuante Deo praestabunt in tenenda puritate nostrae religionis, imitabunturq; ex uerbo Dei ostensa uestra consilia, ad conseruationem Ecclesiarum utilia & necessaria. Nisi hic ceu ad sistendum publicum incendium uestram operam

contuleritis, Ecclesia damnum accipiet, quod nunquam resarciatur. Nos scimus uos in ea esse sententia, quod potius uelitis, exilia, direptionem bonorum, carceris & quæuis supplicia ferre, quam in doctrina hætenus purè tradita sitis uel minimum mutaturi, ullaq; corruptelas puræ doctrinæ recepturi. Hic adsentiuntur nobis omnes pij animi, nec possunt dissentire, qui spem salutis in Christo promissæ sunt retenturi. De doctrina in Augustano conuentu olim confessa nulla sunt inter nostros certamina, nec ulla ambiguitas. Sed de susceptione Adiaphororum tamen discrepant iudicia. Existimant multi uos inclinare ad illorum iudicia, qui existimant satius esse seruitutem in Adiaphoris ferre, quàm deserere Ecclesias suas propter res tam leues, quod existimetis hac seruitute ab aulis imposita Ecclesias benè institutas posse conseruari, quæ si semel desererentur, uenirent in potestatem Papæ prorsusq; uastarentur. Intelligimus hoc consilium niti suis quibusdam rationibus & id spectari, ut aularum fauore & patricinio reliquiæ Ecclesiæ defendantur & custodiantur. sed hic uobis etiam atq; etiam considerandum est, quàm non sit tutum hisce arundineis baculis inniti, & aulicis consilijs sine uerbo Dei uiuere. Quæ narrantur de seruitute in Adiaphoris ferenda, periculose dicta sunt. Ideo
necesse

necesse est ut doctrina de Adiaphoris distinctè ex-
plicetur & disertè doceatur, quæ uerè ac fiçtè
Adiaphora ac media uocentur, & quibus finibus
includendæ sint res mediæ. Nam conscientia in
periculis & certaminibus stabiliri ambiguis &
flexilibus opinionibus nequeunt. Quibus per-
specta est uestra integritas & pietas, illi candidè
(ut par est) interpretantur, quæ consulitis de
seruitute in Adiaphoris ferenda, uestraq; sen-
tentia interpretationem sumunt ex uestris libris,
ex Augustana confessione, Smalcaldianis deli-
berationibus, ex Epistola super hac re Noriber-
gensibus Pastoribus scripta, ex uestre Ecclesie
ritibus & alijs iudicijs, quæ uestri animi uestraq;
sententia sunt testes. Alij autem suspicantur
in presentibus periculis priorem uestram senten-
tiam mutatam esse, iamq; plus in Adiaphoris
concedi quam antea. Hæc callidè in multorum
aures ingeruntur ut ceu per cuniculos his fucis ad-
uersarij ulterius irrepant in nostras Ecclesias, ut un-
turq; consilio uestro de ferenda seruitute in Adi-
aphoris ad stabiliendas omnes suas corruptelas &
Idolomanias. Et ut ex unius Islebij cauillatione
de reliquis iudicium faciatis, non grauabimur hic
asscribere quæ passim ex epistola Islebij hic spar-
gantur, quibusq; exponitur uestra sententia de
seruitute ferenda in Adiaphoris, Bonus ille uir

A 4

scribit

+ recongr. 12.
edit. an.
1548.

scribit Saxonicos & Vitebergenses Theologos
planè consensisse, in Augustanam editionem à Cæ-
sare promulgatam, atq; etiam in ipsum Canonem
sic satis repurgatum. His subiicit & hæc uerba,
unus præcipuus ex Theologis Vitebergensibus
scripsit ad amicum. Ego non recuso ferre serui-
tutem in Adiaphoris salua doctrina, utq; præcipuè
explicet quid Adiaphora appellitet è diplomate
concordiæ Interbochij factæ super obseruationi-
bus Ecclesiasticis teutonice hæc uerba latinis ad-
miscet. Vnd in mittel dingen soll man
alles halten / wie es die alten heiligen
Vater gehalten haben / vnd jenes theil
jziger zeit auch noch helt. Hic quæso atten-
dite obseruandissimi domini Præceptores, quomo-
do callidi homines qui superstitionem Papisticam
restitui cupiunt, uestra uerba de ferenda seruitute
in Adiaphoris interpretentur, & quid quærant
astuti isti Interimistici conciliatores, & quàm fœ-
dè uos deforment ubiq; terrarum apud omnes pi-
os, quantumq; noceant Ecclesiæ ambiguae & flexi-
biles illæ sententiæ de ferenda seruitute in Adia-
phoris apud illos, quibus uestra doctrina uesterq;
animus de his controuersijs non est satis perspectus,
& quantum animi addant obstinatis nostris aduer-
sarijs, qui ne pilam quidem latum à suis superstiti-
onibus & impietatibus discedere uolunt, solumq;
id agunt

id agunt, ut nos uel arte uel ui retrahant in so-
cietatem suam peruersam, quam piy non possunt
non odisse & fugere propter impietatem, quæ in
ea lōgē lateq; uagatur, Si uultis uestro honori &
Ecclesie Christi rectē consultum operæ pretium
est, ut doctrina uestra nunc denuo de Adiaphoris
nouo scripto proposito publicetur, quo diluantur
calumniatorum mendacia & Ecclesie rectē infor-
mentur de controuersia rerum mediarum ac indi-
fferentium, nec poteritis nunc ullo officio melius
mereri de Ecclesia Christi quàm eiusmodi scripto.
Agnoscamus nostram Ecclesiam opera uestra ad-
iutam esse in recipienda cœlesti, pura ac uera do-
ctrina, quam & utili & necessaria reformatione
ornastis, in qua quia nos posuit S. Sanctus inspecto-
res, ob id semper nobis summæ curæ fuit, ut custo-
diremus uestrum apud nos depositum, hoc est, ut
conseruaremus puritatem doctrinæ & uerum Dei
cultum in Ecclesijs fidei nostræ commissis, Nunc
uero, quia passim incidunt mutationes & Eccle-
sie ueræ ex Interim ita transformantur, seu potius
deformantur, ut inde pericula noxia & scandalo-
sa certamina oriantur inter ueros Ecclesie docto-
res & pastores, quibus coniunctarum Ecclesiarum
concors harmonia & doctorum uirorum consen-
sus omnino dissoluitur, neruiq; Ecclesiasticæ con-
cordiæ rumpuntur. Ideo ne grauius in hac parte

sauciarentur multorum conscientiae, & ne quid
secus ageretur à nobis quàm oportet, putauimus
uestrum explicatum consilium de Adiaphoris uel
admittendis uel excludendis quærendum esse ue-
stra scripta prius ædita in consilium adhiberi po-
tuerunt, ex quibus satis cognoscitur quæ uobis uerè
Adiaphora sunt, quæ in Ecclesia conseruari, quæ
tollerari & quæ eijci debent. Sed nunc potentio-
rum decreta & imminetia pericula astutorum
allegorijs ac fucis & dissimilitudine iudiciorum
res sic inuoluitur ut pij nesciant, quid de Adiapho-
ris tenendum sit. Ad hoc malum hoc etiam accedit,
pios uiros ueræ religionis amantes, qui in bene con-
stitutis Ecclesijs mutationes nullas recipere uolunt
(quòd uideant ista ratione Pontificios integram
Papisticam superstitionem rursus inuehere uelle,
seq; exponere malunt summis periculis, quàm au-
thores esse mutationum in Ecclesia & impios cona-
tus impiorum adiuuare) pessimè audire & prægra-
uari odiose apud illos qui appellatione Adiapho-
rorum omnia extenuant, excusant & inuoluunt,
quiq; non assentientes ipsorum flexilibus Allego-
rijs iudicant stoicos, duros, contumaces & rebelles
Ecclesiæ desertores, qui præsentibus calamitatibus
& periculis Ecclesiæ non afficiantur. Hic cū utrin-
q; in receptione Adiaphororum & in desertione
Ecclesiarū graue periculū sit, nihil putamus tā esse
necessa,

necessarium, quàm ut priorum, bonorum & prudentium uirorum consilio bonæ conscientie testimonium retineamus apud Dominum, & faciamus quæ sunt nostri officij & quæ coram DEO salua conscientia fieri debent. Hic ut inculpati simus super hac re, expetimus uestrum pium consilium, etiam atq; etiam orantes, ut disertè nobis significare dignemini, quæ uia nobis ingrediunda sit inoffensè, sub his Adiaphoricis disputationibus ne derogetur gloriæ Dei, ne impediatur Ecclesiæ salus, & ne uulnerentur nostræ aliorumq; piorum conscientie. Scimus longè horribilius & grauius esse incidere in manus Domini, quàm in manus hominum. Ideo dabimus operam ut in omnibus incidentibus periculis teneamus hunc scopum in nostro ministerio, ut coram Domino fidi reperiamur, & conscientiam habeamus illæsam, Euentum rei committemus Deo in cuius manu omnia sunt sita. Idq; nobis unice curæ erit ut innocentie testimonio animus noster sit confirmatus in uita & morte corroborante nos Deo per Sanctum suum Spiritum, potius ceruices carnifici feriendas præbebitus, & potius exilia & supplicia feremus, quàm ut contra conscientiam simus aliquid facturi in nostro ministerio. Reipub: relinquimus sua consilia, quæ ut pia iusta & recta sint apud Deum, hortamur & oramus, idq; conamur præcipuè, ut nos piè & iustè fungamur
nostro

nostro officio, utq; uerbum Dei rectè secantes, pie
in omnibus applicemus & quæ Dei sunt, Deo, &
quæ Cæsaris sunt, Cæsari demus, nostroq; officio ut
oportet fungamur. Vt autem V. R. P. nobis appo=
sue suum consilium dare possint, de conseruando
uero Dei cultu & Adiaphoris uel recipiendis
uel excludendis nostram sententiam scripturæ
consentientem uobis aperiemus. Veri diuini cul=
tus authorem solum Deum facimus, eumq; so=
lum modo rectè & salutariter coli, eo cultu, quem
ipse præcipit, statuimus, ipsius cultum solius diuini
uerbi regula metimur, & cæci suis limitibus ac
terminis includemus præceptis utriusq; tabulæ
Decalogi, ponimusq; uerum Dei cultum in fide, Dei
adoratione, inuocatione, glorificatione, prædica=
tione & explicatione uerbi Dei, Sacramentorum
iuxta Christi mandatum administratione, preci=
bus, hymnis, Psalmis, Spiritualibus cantionibus,
gratiarumq; actionibus, in Dei timore, studio in=
nocentiae ac uirtutis, & obedientia erga Dei uer=
bum, iudicamus uerum Dei cultum ornandum &
gubernandum esse pijs Ecclesiasticis obseruatio=
nibus necessariamq; esse Ecclesiasticam εὐταξίαν
ad religionis diuiniq; cultus prorogationem &
conseruationem, Probamus ut quæ ad decorum, or=
dinem, honestatem, disciplinam & tranquillitatem
spectent in Ecclesijs, in gubernatione diuini cul=
tus reti=

tus retineantur, & ubi ea sunt sublata absq; offen-
diculo commode restituantur ad ædificationem
Ecclesiæ, ad amplificandam Dei laudem & alen-
dam publicam concordiam & tranquillitatem, sed
ita ne fores aperiantur, explosive Papisticæ impie-
tati, & tyrannidi, ad decorum, ordinem, honesta-
tem, tranquillitatem & disciplinam referimus ue-
ra Adiaphora, hoc est, observationes illas quas De-
us, neq; præcepit neq; prohibuit, sed liberas per-
misit Ecclesiæ ad ædificationem sui ipsius, pro lo-
corum, temporum & personarum conditione, &
commoditate. Huius generis arbitramur esse hæc
& similia, uiros aperto, mulieres uelato capite
orare. In Ecclesia uiros docere non mulieres, statis
diebus & horis orare, docere, psallere, campanæ so-
nitu conuentus sacros cogere ad audiendas concio-
nes & celebrandam Eucharistiam, sobrias & san-
ctas ferias ad audiendum Dei uerbum decernere,
& decentibus uestibus in Ecclesiasticis ministerijs
uti, certam doctrinam pro captu populi in concio-
nibus & lectionibus proponere ac distribuere, uer-
naculam latinamq; linguam in templis certis le-
gibus sonare, organis uti, imagines & picturas ad
conseruandam rerum utilium memoriam ferre,
non nisi ante exploratos, examinatos, & instru-
ctos ad sacram σὺνᾶξις admitti, Absolutionem à
sacerdote peti, In ipsa Eucharistia domini obser-
uari

uari omnia quæ pia & decora, & boni ordinis
sunt, Matutinas ac Vespertinas preces ac Lectio-
nes è sacris literis sumptas decantari certis horis,
uetera pia cantica & consueta sacrarum lectio-
num exercitia ab omni superstitione & errore re-
purgata seruari, iusta ordinatione ad sacra offi-
cia electos & uocatos admitti, mortuos honestè
pio cantu, & campanarum moderato sono sepeli-
ri, Memorias sanctorum sine Idolatria piè conser-
uari, Catechesin institui, moderatas Ecclesiasti-
cas censuras ad conseruandam iustam & necessa-
riam disciplinam restitui, Sponsum & Sponsam
honesto & pio ritu in Templo matrimonialiter
coniungi, Canones de clericorum honesta uita &
conuersatione condi, Ieiunia moderata absq; su-
perstitione præscribi, & id genus alia. His & simi-
libus Adiaphoris quæ habent manifestam utilita-
tem, & ad decorum, ordinem, disciplinam & ho-
nestatem faciunt, si durabilis concordia, tranquil-
litas & conformitas in Ecclesijs in doctrina pura
consentientibus constitui posset, putamus propter
uera Adiaphora consensum Ecclesiæ non esse dissol-
uendum, nec Ecclesias à pastoribus esse deserendas,
nec certamina de Adiaphoris suscitanda, nec alen-
da esse Schismata in illis Ecclesijs quæ in eandem
doctrinam Christi consentiunt, Et existimamus non
esse habendum pro seruitute, quando libera con-
scientiis

scientia Christianæ concordie studio & propter
edificationem apud homines pios hæc seruantur.
Hac Adiaphororum obseruatione si salua nostra
doctrina in omnibus nostris Ecclesijs sine supersti-
tione & metu reducendi impium Papatum confor-
mitatem Cæsar constitui uellet, non dubitamus sal-
ua conscientia Ecclesias parere posse. Adiaphora
autem quæ uerè sic uocantur inclusa sunt certis fi-
nibus, quos si transgrediuntur, Adiaphora esse
desinunt, fiuntq; corruptelæ, prophanationes, se-
minaria superstitionis, conscientiarum laquei, &
aptæ occasiones reducendi ueterem abusum & im-
pietatem, Necesse autem est ut circa Adiaphora sit
libertas rectè ac piè docendi, & ea gubernandi do-
ctrina Christi, Apostolorum & Prophetarum. Ad
Adiaphororum Catalogum ea non possunt uerè
referri, quæ edificationi Ecclesiæ, decoro, ordini,
honestati ac disciplinæ nõ seruiunt, libertatē Chri-
stianam obruunt (superstitionē alunt, cū uerbo Dei
pugnant, Sacramentorū mysteria uerūq; Dei cultū
obscurant, confusionē & impedimenta ueri diuini
cultus secū trahunt, Ecclesiā dehonestant, religionē
Christi in Antichristi superstitionē peruertūt, ner-
uiq; sūt Papisticæ superstitionis et abusus. Eiusmo-
di cōficta Adiaphora sūt ridiculæ sacrificorū in sa-
cris gesticulationes, scenica spectacula inanes cere-
moniæ ac pompæ, magici exorcismi, consecra-
tiones

tiones Chrismatis, Baptismi, Salis, Aquæ lustralis, palmarum, ignis, & aliarum plurimarum rerum, quæ execrandam incantationum speciem habent, quibusq; aliquid Spiritualis & diuinæ energie & uirtutis tribuitur, circuitus cœmiterij, circumlatio panis, imaginum ac reliquiarum, pomposa lotio pedum, pompa ingressus Christi in die palmarum, Crucis in sepulchrum depositio, & excubiæ quæ aguntur circa sepulchrum cum reliquis sepulchralibus spectaculis, sumptuosum spectaculum accensarum candelarum in die Purificationis Mariæ, supplicatorie processiones plenæ abusu & uitiatorum, ludus ascensionis Christi, & deuolantis columbæ in die Pentecostes. Hæc & his similia sunt tantum uanæ friuolæ & ineptæ lusoriæ occupationes in templis, Adiaphororum usum & finem non habent, Religionem nostram ludibrio ac risui exponunt, ministrorum Ecclesiæ fidem & auctoritatem eleuant, pastores ridiculos faciunt, eorum doctrinam suspectam reddunt, & totum ministerium Euangelij ridendum propinant, summum contemptum doctrinæ & Sacramentorum Christi pariunt, ad destructionem non ad ædificationem spectant, Nam uulgus ab his etiam uera Adiaphora & utiles Ecclesiæ obseruationes ac ritus æstimabit, iudicabitq; omnes eiusdem ordinis ac generis esse, unde orietur nocentissimus Religionis contemptus.

Epicurea

Epicu
Eccle
ti per
gis on
aphor
aliud
super
nostra
dame
id qu
aphor
exped
cupan
lana
solo u
queu
tumq
rum p
re ui
exiliu
losar
fenest
Hic i
tiæ,
suscip
seran
tio ist

Epicureismus & deformis & ξία ac confusio in
Ecclesia, Ideo non licebit cum offendiculo & licen-
ti perturbatione bene constitutas Ecclesias istis nu-
gis onerare, Nam omisso Adiaphorum fine, Adi-
aphora nec esse nec uere dici possunt, suntq; nihil
aliud quàm corruptelæ semina & nerui Papisticæ
superstitionis, & cuniculi per quos aduersarij in
nostras Ecclesias irrepere conantur, ut eas à fun-
damento euertant, totumq; Papatum restituant, &
id quidem per nosmet ipsos & per fictorum Adi-
aphorum receptionem, quòd hæc uia facilior &
expeditior esse uideatur ad recuperandam & oc-
cupandam arcem Papisticæ impietatis, Hæc iocu-
lana & conficta Adiaphora quia fide, quæ nititur
solo uerbo Dei restitui, defendi & conseruari ne-
queunt, Item quia sunt ueteris impietatis uerui, to-
tumq; Papatum secum trahunt, Ideo illi Ecclesia-
rum pastores suis conscientijs rectius alijs consule-
re uidentur, qui malunt deserere Ecclesias suas &
exilium pati, quàm in istarum futiliū & pericu-
losarum rerum ludos consentire, & his nugis
fenestram ac uiam sternere redituræ abominationi.
Hic iudicia uariant diuersæq; audiuntur senten-
tiæ, Alij dicunt has ineptias & stulticias potius
suscipiendas & seruandas esse quàm Ecclesiæ de-
serantur, Alij contrarium statuunt, quòd restitua-
tio istarum ineptiarum sint auspicia reducendi im-

B

pj Pa

p̄ij Papismi, quorum iudicio & sententiæ uidetur
suffragari magna pars Theologorum, quod confi-
etorum Adiaphororum restitutione id agatur, ut
nostra doctrina suspecta fiat uulgo & per nosmet-
ipsos asperæ uia prioribus superstitionibus expla-
nentur. Hic cum iudicia Doctorum tantopere uari-
ent & hæ res tanti sint momenti ut Ecclesiarū be-
nè constitutarum euerisionem secum trahant & om-
nia dissidijs & scandalis repleta sint in Ecclesia &
Rep. Ideo obtestatur uos R. P. per communem Ec-
clesiæ salutem & gloriam Iesu Christi, liberatoris
nostri, ut de his rebus quæ Adiaphororū naturā &
finē exuūt & Ecclesiæ nocent, uestrū iudiciū expo-
natis, ut inde in præsentī periculo statuere liceat,
quæ sint uerbo Dei & uolūtati cōsentanea, & Ec-
clesiæ utilia. Audimus multos esse, qui se satis excu-
satos apud Deū esse putāt, quòd in necessitate è du-
obus malis minus eligāt, Et quòd tyrannidē & ser-
uitutē ferre nō sit peccatum, sed nondū definitū est
utrū sit peius, Ecclesias ne deserere, an Adiaphoro-
rū noxia figmenta approbare, & sublata scandala
rursus erigere & obseruare. Quæ de seruitute fe-
rēda dicuntur, si ciuilitèr acciperētur uera esse pos-
sent, sed seruitutē in impijs rebus & confictis Adia-
phoris in Ecclesia Christi admittendā & ferendā
esse nō est uerisimile, quid destructionis sit non ædi-
ficationis in Ecclesia. Quod uero quidam inepti-
unt do-

unt doctrinam de uiciosis caeremonijs liberam esse
debere, easq; liberè debere reprehendi, ridiculum
est, Qui enim potest pius Pastor administrare de
quo eum reprehendit cōscientia, perpetuoq; obser-
uare quod coram tota Ecclesia quotidie ipsemet
redarguit? Quis habebit doctrinæ illorum fidem,
quæ à se reprehensa, damnata & reiecta rursus in-
stauratur, & contra semetipsos ceu impoenitentes
quotidie coguntur concionari? Quomodo ibi con-
sistit cōcordia & tranquillitas ubi pastores Eccle-
siæ publicè reprehēduntur, ac taxāt, quæ aulæ absq;
ulla uiolatione obseruari uolunt. Cum omnia dili-
gēter perpenduntur res ipsa loquitur fucū fieri Ec-
clesijs Adiaphoricis mitigationibus, pastoribus im-
poni et insidias parari ad reuehendam Papisticam
impietatem, quam Pontificij totam uolunt recipi.
Hæc cum ita sint pastoribus tutius esse uidetur, de
suo munere cedere, & Ecclesias relinquere, quam
se polluere Papisticis ineptijs, quæ Ecclesiæ nocent,
& quæ ad restituendum Papatum sub falsa Adia-
phororū appellatione ei obtruduntur à sapientibus
huius sæculi qui hac ratione student consulere sibi
& suis commodis non Ecclesiæ Iesu Christi, Tole-
rabilius est aut mori aut in exilio agere bonæ con-
scientiæ testimonio, quàm inquieto animo in Eccle-
siarum administratione cum propria conscientia
luctari. Ideo necesse est ut tota doctrina de

Adiaphoris extet, Periculosa sunt conscientiarum
uulnera. Ne ergo hic cōscientias uulneremus & ne
quid committamus ingruentibus periculis cuius nos
postea pœnitere, & quibus conscientie nostræ re=
dargui possent, magnopere petimus ut à V. R. P.
controuersia de Adiaphoris disertè & distinctè
explicetur, quid sit concedendum, quid ferendum,
quid reijciendum. Hactenus exposuimus nostram
sententiam, qui sint ueri cultus Dei, & quæ rectè
habeantur pro Adiaphoris, & contra, quæ falsò
hoc nomine recenseantur. Nunc ea prosequemur
quæ à quibusdam inter Adiaphora numerantur,
& uarijs coloribus & Allegorijs pinguntur &
ornantur, ut aliquam utilitatis speciem habere ui=
deantur. Hec autè cū huiusmodi sint ut damnetur
doctrina Christi, Prophetarum & Apostolorum,
& cum fidei nostræ ἀναλογία pugnent, manife=
steq; impia & execrabilia sint, nec probanda nec
recipienda esse credimus. Item cum ἐθελοθρησκεία
semper à conditis sæculis à Patribus, Prophetis,
Christo & Apostolis ut inutilis, inanis, irrita &
impia damnata sit, iudicamus nullos ritus, nullasq;
observationes ab hominibus excogitatas & confi=
etas ad colendum & placandum Deum, ad prome=
rendam gratiam Dei, & ad satisfaciendum pro
peccatis absq; salutis æternæ iactura approbari,
recipi & instaurari posse. Huius generis sunt Mo=
nachatus

nachatus cum uotis & alijs impijs appendicibus,
Missa priuata cum Canone, coelibatus clericorum,
Sanctorum inuocatio & cultus, Sacramenta ab
hominibus instituta, quibus ad sanctificandum, ad
arcendum Sathanam, ad salutem animæ & corpo-
ris procurandam, Spiritualis uis attribuitur, Con-
fessio in qua requiritur enumeratio peccatorum
omnium, tanquam res necessaria ad remissionem
peccatorum, Ieiunia in quibus delectus ciborum
præcipitur, & quæ ad satisfaciendum & remissio-
nem ac salutem promerendam mandantur, Mortu-
orum uigiliæ & Missæ, Animæ commemorationes,
Satisfactiones, Peregrinationes, Indulgentiarum
nundinationes, omnesq; aliæ obseruationes quæ
proponuntur ad conciliandum Deum & ad pro-
merendam iusticiam coram Deo. Hæc omnia pug-
nant contra Euangelium & fidei ἀναλογίαν &
libertatem in quam nos Christus asseruit. Ideo sal-
ua Dei ueritate & illæsis conscientijs, sineq; salutis
iactura nemo in has et similes ἐθελοθρησκείας con-
sistere potest. Omnes horū triū ordinū ritus atq; ob-
seruationes callidi conciliatores & mitigatores si-
ne discrimine inter Adiaphora ponūt, ut sub Adia-
phororū appellatione Ecclesiæ omnes impios usus,
prophanationes & corruptelas rursus obtrudant,
atq; hac astutia nostram doctrinam & religionem
ex fundamento euertant, & Papiismi impietates

omnes restituant, utq; hoc astute efficiant Adia-
phororum commento fasciam pios animos, per-
suadentq; vulgo fieri posse, quidquid obseruatio-
num unq; fuit aut adhuc est in Papatu. Ita enim re-
cessui Interbochij factus dicitur interpretari his
uerbis. In mittel dingen soll man alles
halten / wie es die heiligen alten Veter
gehalten haben / vnd jenes theil jeziger
zeit auch noch helt. Quid hoc aliud est, quam
pretextu Adiaphororum totum Papatum reuehere
uelle in nostras Ecclesias, Ecclesiarumq; Pastores
decipere uoce Adiaphororum, ut sic decepti etiam
nescientes Christi Euangelio et uero Dei cultu
excluso, impijs Papisticis superstitionibus niam
sternant ad Ecclesias nostras in Adiaphoris, hoc est
omnibus Papisticis superstitionibus, ut nunc Adia-
phora exponuntur, seruitutem salua conscientia
ferri posse, Si concionatores vulgo persuaserint,
et impij Episcopi receperint sue iurisdictionis
authoritatem, effecta illis ex animi sententia sunt
omnia, statim restituentur impij abusus, extingue-
tur puritas doctrine et ueri cultus obruentur et
opprimentur fidi et synceri doctores Ecclesiarum,
ut hoc efficiatur, obtruduntur commenticia Adia-
phora, quibus receptis cogetur Synodus que no-
strarum Ecclesiarum doctrinam damnabit, et pro
arbitrio

arbitrio quaslibet imponet Ecclesie leges. Res ipsa etiam nunc clamat, Episcopos id solum nunc conari ut totus Papatus cum omnibus suis superstitionibus & tyrannide instauretur, & pura doctrina deleatur. Idq; declarant Diocesanis suis conuentibus passim promulgatis. Duo postrema genera Papisticarum obseruationum quae partim transgrediuntur Adiaphororum limites & amittunt usum & finem Adiaphororum partim sunt prohibita & damnata ἐθελοθρησκεία, salua pietate & gloria DEI, aduersarijs urgentibus recipi non posse, nec impiorum seruitutem sine iniuria, & uerae religionis Euangelicae doctrinae manifesta corruptione & extinctione Ecclesiae imponi arbitrantur, satiusq; esse aut mori aut relicta Ecclesiae exulare & extrema pati, quam contra conscientiam approbare & simul cum alijs Papistis administrare ἐθελοθρησκείας & mentita Adia-phora, quod conficta ista Adia-phora destructioni seruiunt, ministerium Euangelij ludibrio exponunt doctrinae nostrae fidem abrogant, Aduersariorum superstitiones & abusus stabiliuntur, horribilia scandala creant, imbecillium fidem labefactant, omnes doctos & cordatos a ministerijs sacris deterrent & efficiunt ut religionis administratio breui comendanda sit indoctissimis asinis & uentribus.

Cum ficta Adiaphora semel recepta certissimè al-
latura sint Ecclesiae dissipationem, necesse erit ut
pij pastores se fucosis Adiaphororum restitutioni-
bus opponant, sibi in conscientijs tutius esse statu-
ant à ministerio discedere, quam se noxia fictorum
Adiaphororum restitu-ione pollucere, & isto modo
ueras Ecclesias erroris arguere, fidei doctrinam
corrumpere, dubiam & suspectam reddere, Euan-
gelij ueritatem abnegare, & fores aperire Pon-
tificijs imposturis reducendis. In confesso cum sit
id agi tantum ut Papatus restituatur, & pura do-
ctrina Euangelij, & Christi religio extinguatur
& sepeliatur, censemus diligentur cauendum es-
se ne ullis mutationibus ansa præbeatur aduersa-
rijs rursus erigendi suas superstitiones, si semel
coeperint animi labascere, & dubitare, tum actum
erit, nec quicquam proderit nobis ulla Adiapho-
rica mutatio, quia totum Papatum aduersarij re-
stitui uolunt, ad nos se pertrahi nulla æquitate aut
mitigatione patientur, ipsi uolunt nos tanquam
hereticos & schismaticos ad se, tanquam Catholi-
cos & orthodoxos reduci: Hoc semper egerunt &
in hoc proposito persistunt. Ideo Adiaphoricis mu-
tationibus frustra quæritur concordia apud ad-
uersarios. Aulica cõsilia de recipiendis Adiapho-
ris tantum patefaciunt aduersarijs uia ad id quod
moliuntur. Islebius in Epistolis suis, quas ad suos
scribit

Islebius.

scribit queritur inscitia pastorum fieri, quod sua
Adiaphora grauatim admittantur, & pro Adia-
phoris non agnoscantur quæ ipse somniat, & cum
summo offendiculo & certa Ecclesiarum euersio-
ne obseruari debere contendit, sed ipse sibi habeat
sue eruditionis laudem. Islebius, relinquat nobis
simplicitatem nostræ innocentie, & ut sequamur
sacræ scripturæ & orthodoxæ Ecclesie iudicium,
quæ Adiaphora libera pronunciat, quæ his uult
Ecclesiam ædificari non destrui scandalis, mederè
non ea suscitari, superstitionem & corruptelas &
impietates Ecclesia excludi non introduci, Non est
satis, homines ludere fucosis figmentis & ineptas
nugas Allegoricis fucis ornatè & callidè accom-
modare ad res bonas & nouum rationale diuino-
rum comminisci sine uerbo Dei, Nouis umbris &
typis Ecclesia non habet opus, ijs per Christum est
liberata, habet suum cultum Euangelio Christi de-
scriptum & constitutum, cui nec addere nec adi-
mere quicquam debet humana audacia. Adiapho-
ra uerò quæ primo ordine posuimus, concordie &
tranquillitatis causa libenter obseruaremus cum alijs
Ecclesijs puritatem doctrinæ custodientibus,
optaremus generalem constitui posse conformita-
tem Ecclesiarum sine offendiculo & cum tranquil-
litate. Iudicamus enim ad alendam concordiam
ualdè prodesse conformitatem rituum in Ecclesia.

B S

si potenz

si potentes hic tam diligentes essent, quam sunt ut
coiunctæ Ecclesiæ confictis Adiaphoris disiungan-
tur & scindantur, melius suã operam collocarent,
uerum quum non quærat Ecclesiarum cõcordia
& salus, sed paretur tantum uia ad omnia illa cri-
genda & restituenda quæ synodus decernet, nihil
proderunt hæ particularcs mutationes, & ut ap-
paret ex multis iudicijs, nihil pijs pastoribus meli-
us & tutius erit coram Deo, quam longissimè abes-
se à fucosis & dolosis deliberationibus de recipi-
endis Adiaphoris & fraudulentis mutationibus, cõ-
quod Interimisticarum deliberationum finis sit, ut
totius Papatus impietas restituatur, nec iusta diju-
dicatio doctrinæ, nec recta reformatio Ecclesiarum
expectanda sit. Item nihil uidetur coram Deo
tutius & Ecclesijs utilius esse, quam nullas omni-
no mutationes facere, antequam certò constet
posse illa subsistere quæ mutatione noua in ueris
Adiaphoris admittuntur. Sine hac certitudine
nihil erit mutationibus tentandum, quæ tum Ec-
clesiæ tum Reip: ualde periculose erunt. Quòd si
uero Pastores improbantes noxias mutationes Ec-
clesia eijcerentur, satius erit ut patiantur se eij-
ci, quam ut adiuuent Interimisticos conatus, se
polluant alienis peccatis & prodant CHRISTI
religionem aduersarijs. Quia autem nouimus
aduersarios Papistas esse improbiores, & su-
perbiores

perbiores & pertinaciores, quam ut ratum ha-
bituri sint, si quid utiliter in nostris Ecclesijs
constituatur, Ideo propter communem concor-
diam cum Ecclesijs nobis in doctrina Euangelij
coniunctis non recusabimus admittere Adiapho-
ra uera & ad ueros usus & fines directa, qualia
primo ordine recensuimus. Instaurent aduersarij
suam impietatem sine nobis, si persecutio &
seruitus ferenda est, feratur ea sine labefactati-
one Euangelij CHRISTI, non offendantur
pij, nec afficiatur ignominia CHRISTI Eccle-
sia, non corrumpatur doctrina CHRISTI, A-
postolorum & Prophetarum, puri cultus non con-
taminentur. In quo discrimine nunc ubiq; Ec-
clesiæ & Respublicæ uersentur, scimus, uelle-
musq; libenter sic instituere nostri ministerij ra-
tiones, ut Ecclesiæ Christi prodessemus & no-
stræ, aliorumq; conscientiæ rectè consuleremus,
animosq; nostros præpararemus in omnem euen-
tum. Ideo necessarium putauimus V. P. nostram
sententiam exponere, & uestram super Adiapho-
ricis mutationibus audire, animosq; nostros in
quouis periculo uestro iudicio eò ualidius
aduersus quoslibet terrores, trepidationes &
pericula munire. Cum ubiq; spargatur
uestram esse sententiam, ut seruitus feratur in
Adiaphoris, etiam illis, quæ Islebius &
alijs

alij aulicis concilijs ebrij, Adiaphora uocant, &
quibus uenustas aliqua Allegorica affingi potest,
ut ad aliquem usum in Ecclesia accomodari que-
ant, qua arte quaelibet nugæ pro Adiaphoris ob-
trudi possent cum flexibilem illam sententiam, ser-
uitutem in Adiaphoris ferendam esse multi im-
probi usurpent. Iterum oramus ue. R: P. per
gloriam Christi Iesu & Ecclesie salutem, ut uos
in hac controuersia de Adiaphoris dilucide de-
claretis ædito scripto, aliàs illa sententia, seruitu-
tem in Adiaphoris ferendam esse, infinita schisma-
ta suscitabit & plures dissipabit Ecclesias quàm
aduersariorum arma destruant. In uos conuersi
sunt omnium oculi & animi, à uestris iudicijs bona
pars Christiani orbis pendet, quibus plus fidei ha-
bent, quàm alijs. Ideo deserendi non sunt pij in du-
bitationibus, & consiliorum uariationibus. Extre-
ma necessitas, Dei gloria, Ecclesie salus requirit
à uobis eiusmodi explicationem. Pericula nostræ
religioni & ueritatis confessioni coniuncta, nec si-
lentio, nec ullis rationibus humanis declinari po-
ssunt. Euitandi periculi causa non est, ut omitta-
tur officium, quod Ecclesijs debetis. Siue sileamus
siue loquamur, aduersarijs idem est, nisi omnino
abnegetur uera ac pura doctrina Christi & omnia
Papistica approbentur, nulla tranquillitatis & pa-
cis conditio proponetur. Frustra aliunde q̄ à Deo
nobis

nobis promittimus pacem ac defensionem. Huic &
per Iesum Christum Ecclesias nostras, nos, uestraq;
omnia comittamas, eum incessanter in his summis
extremisq; periculis, difficultatibus & calamitati-
bus inuocemus necesse est, oremusq; ardentibus uo-
tis, ut incolumitatem Ecclesie sue, quam ab initio
mundi sub uarijs persecutionibus sibi semper colle-
git, defendit & seruauit, etiam nunc in postremis
his tenebrarum procellis custodiat, tueatur & ser-
uet pater coelestis, propter suum filium unigeni-
tum Iesum Christum, qui adsit uobis & nobis om-
nibus Spiritu suo sancto, dirigatq; nostra consilia
& actiones ad sui nominis gloriam & Ecclesie
sue salutem, Amen. Nunc uero cum fortassis
sitis occupatiores, quam ut publicum scriptum bre-
ui absoluere possitis, cum id plusculum temporis
postulet, rogamus obnixè ut in summa cum hoc ta-
bellario ad nos uestram sententiam rescribatis, &
paucis indicetis uestrum de nostra sententia iudici-
um. Rectissimè ualeant R. D. V. in Iesu Christo,
unico Ecclesie protectore & liberatore, se-
dente & regnante ad dexteram maiestatis
DEI, cui sua Ecclesia semper curæ
fuit, & usq; ad seculi con-
summationem semper
curæ erit.

RESPON.

RESPON-
SIO PHIL. MEL. AD
SCRIPTVM CONCIO,
natorum Hamburgensium
de Adiaphoris.

S. D.

R Euerendi uiri & amici charissimi, non
agrè ferimus nos amanter à uobis uel mone-
ri uel reprehendi. Sunt enim & hæc officia
in amicitia præsertim in Ecclesia, necessaria. Sed
tamen oramus uos ut in iudicando pro uestra pru-
dentia, grauitate & erga nos beneuolentia candore
rem adhibeatis, nec ueteres amicos qui amplius 20.
annis magnos labores & uaria certamina susti-
nuimus, & adhuc sustinemus, damnetis, sicut alij
quidam, qui falsis criminationibus rabiosè nos in-
sectantur, quibus ideo non respondemus, ne tam
tristi tempore odia & dissidia magis inflammen-
tur.

Primum autem uobis significamus, DEI be-
neficio uocem doctrinæ eandem in Ecclesijs nostris
& Academijs sonare, quam tot annorum consen-
su uobiscum profitemur, & quam nunc in uestra

con=

confessione propugnatis. Cumq; sciamus hanc doctrinam eternam Dei decretum esse & perpetuam uerae Ecclesiae sententiam, nihil in ea unquam mutaturi sumus. Ac ne quid mutaretur in doctrina & liturgia, acerrimae contentiones nobis hoc ipso anno cum aliquibus fuerunt, qui ingenijs, eruditione & auctoritate in his regionibus excellent. Quod cum ita sit, extant non obscura testimonia nostrae confessionis, ac aliquanto maiora odia & pericula subimus, in tali confessione, quae illi qui inter applausores suos in tuto nobis conuiciantur, quos optarem interesse ijs disputationibus, in quibus argumenta acutissime excogitata magno labore refutamus.

Eduntur apud nos & libri iidem, qui ante bellum editi sunt: Nec ritus alij sunt in Ecclesijs nostris, quam quos uidistis. Et quamquam non magna dissimilitudo est, tamen alibi plures, alibi pauciores sunt, de qua dissimilitudine nec antea rixati sumus, nec nunc rixamur. Nam & esse publicos congressus honestos, & ritus non Barbaricos in illis congressibus, imo & quaedam disciplinae signa necesse est, in qua si nihil contra mandata Dei institutum est, de gestibus ipsis non esse rixandum, Vos ipsi scitis, Sed metritis in generali uerbo insidias, cum dicimus nos de Adiaphoris non pugnare.

Veni

Veniunt eadem nobis in mentem, quæ uos prudenter prospicitis: Et uoluntates multorum eò spectant, ut inclinationem ad totam politiam pontificiam faciant. Sed tamen cum occupati maioribus certaminibus de rebus necessarijs, omittimus rixas de Adiaphoris, decet bonos uiros qui talia legunt, adhibere dexteritatem in iudicando. Vocamus Adiaphora non magicas consecrationes, non statuarum adorationes, non circumgestationes panis aut substantialia, quæ apertè damnantur uoce nostra & scriptis, imo ne ineptias quidem, ut excubias ad sepulchrum. Talia qui uel odiosè coaceruant, ut nos exagitent, uel astutè colligunt, ut pastoribus duriora onera imponant, iniuriam nobis faciunt, & suis adfectibus morem gerunt. Alia multa sunt Adiaphora, quæ & antiquissima Ecclesia instituit, & ad contionum ordinem, & ad docendos seu commonefaciendos rudiores conducunt, ut ordo festorum, lectionum, publici congressus examen, & absolutio ante sumptionem Sacramenti, ritus aliquis publicæ pœnitentiæ, examen in confirmatione, publica ordinatio ad ministerium Euangelicum, publicæ desponsationes & precationes in nuptijs, honesti comitatus aut etiam contiones in funeribus. Hæc cum pleraq; in suo usu sint apud nos & bono consilio retenta sint, qua fronte dicere poterimus nos nulla Adiaphora, nihil usitatum ede

tum admissuros esse? An ut fit in factionibus & studijs partium, odio aduersariorum etiam istos uetustos mores congruentes cum Ecclesia DEI inde usq; à primis Parentibus abijceremus? sicut Cynestias quidam Athenis festos dies contrarios populi consuetudini celebrabat: Et Asiatici sues maclauerunt, & contrarium anni initium constituerunt, ut ostenderent se prorsus alienos esse ab Israelitis. Scimus ne uos quidem probare talem nouitatem, & reuerenter tueri uetustæ Ecclesiæ ordinem, qui bono consilio institutus est. Ac precipui ritus in uestris & nostris Ecclesijs congruunt ad ueterem formam, quæ extat in scriptoribus, qui ante Gregorium fuerunt. Discipline seueritas aliquanto maior fuit, & exercitia temperantiæ maiora fuerunt, quas duas res nunc quoq; optamus curæ esse gubernatoribus, qui ceremonias & umbras discipline in speciem restituere conantur, non res ipsas. Sed reprehensio uestra non de hac honesta consuetudine Ecclesiarum nostrarum loquitur, sed de quorundam ineptorum rituum instauratione, quæ fieri à potentibus uidetur, ut paulatim restituantur omnes abusus pontificij. Hic mollities nostra accusatur, quòd non uehementius aduersamur, quòd alicubi damus consilium Pastoribus, ne deserant Ecclesias propter hanc nouam seruitutem. In ditione Marchionis Alberti aula primum petiuit,

C

ut Pasto-

ut Pastores totum librum Augustanum amplectere-
rentur ac sequerentur: Pio consensu nobilitatis,
ciuium & pastorum modestè facta est recusatio.
Decurrit ergo aula ad aliud consilium, proponunt
Articulos qui doctrinam & liturgiam non notant,
sed plus rituum imponunt, qui utcumq; tolerari
possunt: Additur comminatio, ut qui hanc nor-
mam sequi nolunt, discedant: Etsi multi Pastores
discedere malebant, tamen Ecclesiæ petebant ne
desererentur. Tali tempore quid consilij dandum
fuit? Respondent aliqui uehementiores, atroci
scripto perterrefaciendam fuisse aulam metu se-
ditionis, & hac Gorgone reprimendam, ne quid in
Ecclesijs mutaretur. Id cur facere nolimus, multæ
honestæ causæ sunt: Et fortassis magis irritaren-
tur inimici, qui nolunt sibi leges à nobis ferri, di-
cerent etiam attrahi exercitus Cæsaris, talia scri-
pta esse classica bellorum, excidium patriæ. Nec
uoluimus deserere Ecclesias, ut in Sueuis accidit, ubi
in multis Templis iam prorsus solitudo est, aut lu-
pi iam præsent, qui doctrinam impiam & falsas
inuocationes restituunt. Si tali tempore hoc no-
strum consilium reprehenditis, ignosci nobis peti-
mus, nec propterea nos damnari, qui uocem Euan-
gelij eandem uobiscum sonamus, & aliquanto
propiores periculo sumus quam uos, qui habetis
auditores æquiores: Et coram plures graues cau-
sas di-

fas dicere possemus, cur hoc moderatius consilium
utilius esse iudicemus. Quæ res aduersarios arma-
uerit contra nos, & audaciam ac potentiam eo-
rum confirmauerit, longum est dicere, & non est
ἐπισημικόν, ut Arist. dicere solebat. Et tamen
dissensiones & dissimilitudo Ecclesiarum nostra-
rum uidentur ἀφορμαὶ fuisse gubernatoribus, ut
nouam formam proponerent. Vt igitur clare cer-
ni possit, nos non cupiditate libertatis, non studio
nouitatis, non odio dissidere ab aduersarijs, de
magnis rebus pugnamus, in quibus euidentia ueri-
tatis conuincit saniores etiam inter inimicos. Id
iudicabimus utilius esse, q̄ de uestitu aut re simili
rixari, ubi sapientes clamitant nos tantum stulta
morositate aut contumacia aduersari gubernato-
ribus, alere dissidia, attrahere peregrinas gen-
tes. Talia multa cum audiamus, opponi non leues
causas necesse est. Vobis in auditorio uestro om-
nia faciliora sunt, & uestram libertatem uobis
gratulamur. Semper autem aliqua est Ecclesie
seruitus, alibi durior, ac leniri ærumnas seruitu-
tis uestra consolatione decet, non augeri condem-
natione dum fundamenta tenemus.

Concordiam igitur inter nos & mutuam be-
neuolentiam tueamur, ne inuocatio in nobis aut
in populo turbetur, neque tristes & perniciose du-

C 2

bitatione

bitationes orientur ex quæstionibus non necessariis, ut olim de paschate accidit. Illi quibus libertas minus impedita est, agant Deo gratias, & pietantur ea ad illustrandam doctrinam, nec discipline frenos propterea magis laxent. Alij in seruitute agnoscant nos castigari diuinitus, & ueram DEI inuocationem corrumpi non sinant, sicut scriptum est: Hæc omnia uenerunt super nos, nec oblitus sumus te. Nos non sumus suasores ut Ecclesie turbentur, nec in minore dolore & periculo sumus, q̄ uos: Sed ubi noua onera imponuntur, prudenter iudicandum esse sentimus, an relinquenda sint Ecclesie lupis, aut facienda solitudo, an uero seruitus toleranda sit. Nam neq; nos impias ceremonias recipi uolumus, neq; sine grauissimis causis deserere Ecclesias, sicut scriptum est: Non deserentes congregationem nostram.

Hanc responsionem uobis satisfacturam esse speramus, & optamus ut aeterna sit inter nos concordia & animorum coniunctio in Deo, sicut filius Dei in agone suo precatur, ut patres omnes in Ecclesia copulet, ut unum sint in Deo. Bene ualete.

XVI. Aprilis, Anno 1549.

Pon 19 4609

ULB Halle 3
004 087 968

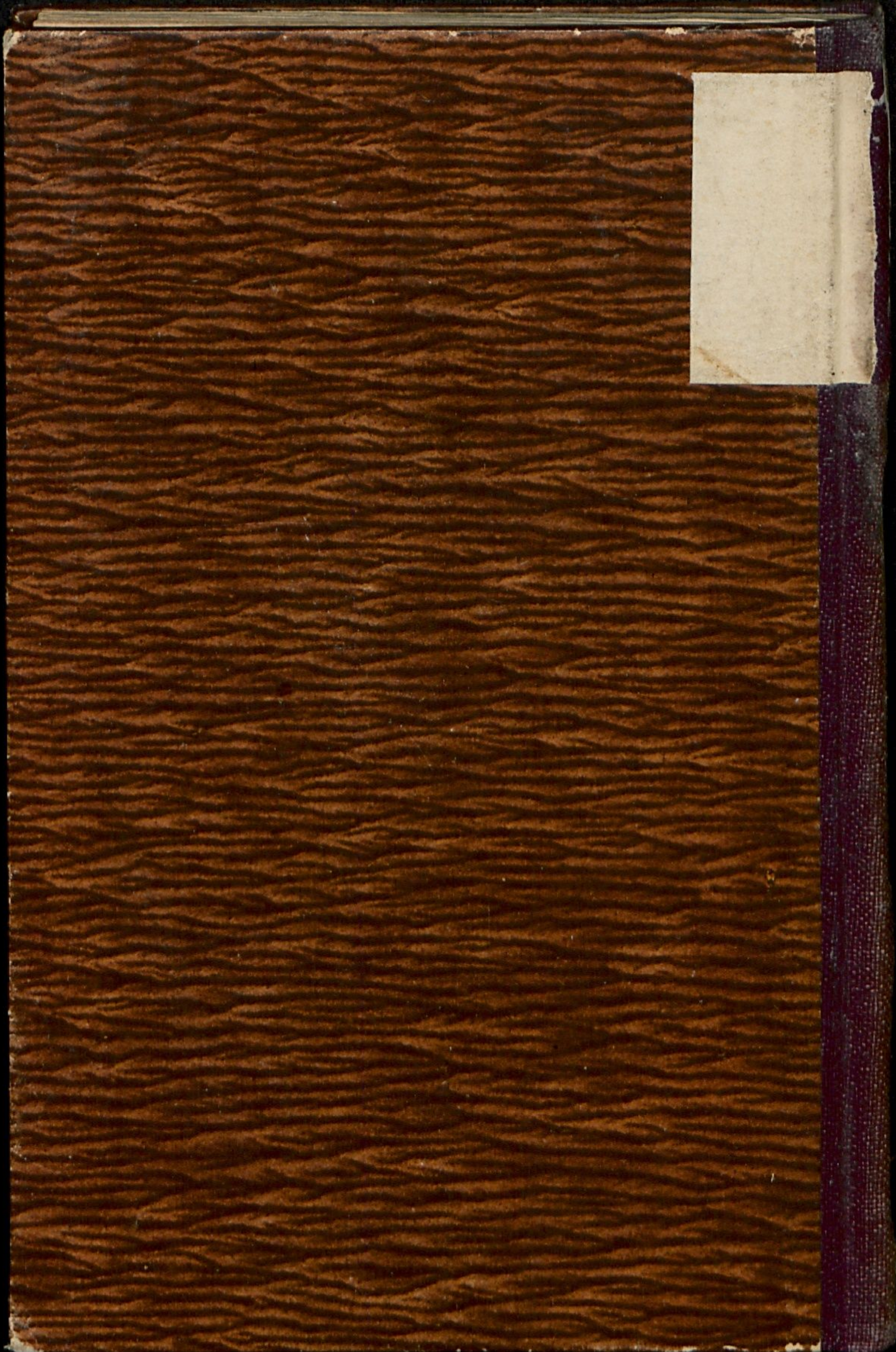

Sl

ne

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

7

8

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

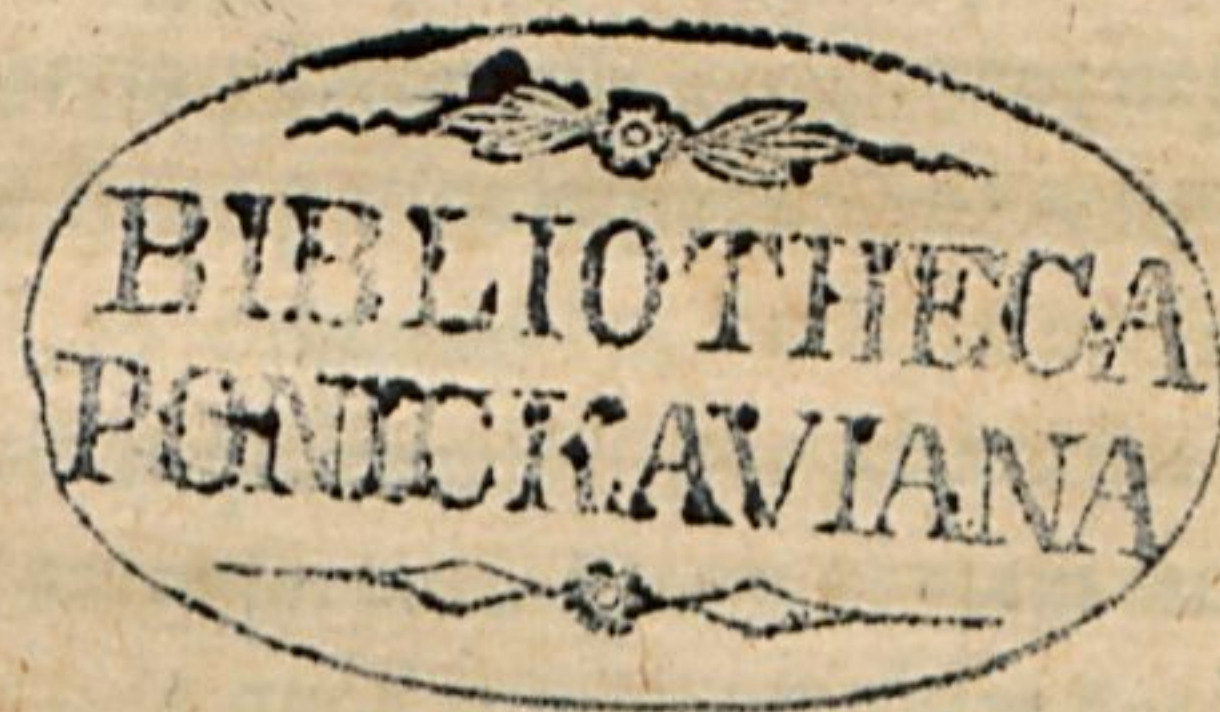
White

3/Color

Black

16

DE REBVS
 ADIAPHORISEPI
 STOLA CONCIONATO
 rum Hamburgensium ad D. Phi
 lippum Melanthonem, &
 responso eius
 dem.

Psal. XXVI.

Non confideo hominibus uanis,
 nec cum dolosis conuersor.

3414

577^m